

viatores

Bali,

el paradís probable

Quim **Giró** — Si un lloc del planeta ens mostra el concepte de paradís, encara que els paradisos només existeixin en la nostra imaginació, aquest és, sens dubte, Bali. Lluny del tòpic turístic de les agències de viatges que promocionen estades idíl·liques per a nuvis, aquesta illa és sobretot color. Color intens. Grocs, vermells, verds. Colors que continuen a les nostres retines molt després d'haver tornat. Una terra acollidora on tot funciona més lentament, on l'estrès és una paraula desconeguda i l'hinduisme, la religió dels déus, ho omple tot d'un temps diferent, més relaxant. Si no és un paradís, potser és el que més s'hi apropa. I no és poc.

«El que facis avui, t'ho trobaràs demà en la següent reencarnació». Aquesta és una de les màximes dels avantpassats que posen en pràctica els indígenes. Fins a les últimes conseqüències. I aquesta màxima no existiria sense el seu bé més preuat, la religió. La religió ha fet que a hores d'ara el país i la seva gent siguin allò que són. Fins i tot avui dia, quan tot canvia per igualar-se i allò més sagrat esdevé ridícul, quan l'illa es transforma amb la colonització de grups javanesos portats pel govern indonesi per unificar aquest imperi illenc multiètnic, un balinès anirà a pregar als déus si un turista s'enfada amb ell.

Els autòctons entenen la maldat com un concepte per desterrar. Són gent sense malícia, que no poden comprendre què poden haver fet perquè et sentis malament: «què he fet jo perquè aquest home s'enfadi amb mi?», diran als déus, i demanaran que l'estranger no el contaminin d'energia negativa ni se senti vexat per la seva actitud. Aquesta gent mai tractarà d'enganyar-te i, com

Ratpenat del bosc del Micos, a la zona del parc nacional, a la zona de l'illa.
Alguns d'aquests mamífers arriben a assolir grans dimensions.

qualsevol societat agrícola, són acollidors sense restriccions i sense demanar res a canvi. Fins i tot ara, que aprenen a marxar forçades com treure suc del turista. Actuen d'acord amb la religió, seguint els seus preceptes. No poden concebre un altre tipus d'actuació. Però no us penseu que això sigui ofegant; la religió vinguda de la península hindustànica s'adapta com un guant al país. Fa que tot tingui un temps relaxant, humà.

Temples i déus per donar i vendre

L'hinduisme va arribar a l'illa a principi del segle XIII i va crear una civilització esplendorosa de regnes opulents dirigits per un déu-rei, i, lògicament, un déu ha de tenir un temple. Per això els palaus dels reis són ara llocs sagrats. I com més poder tenia el rei, més ample i luxós havia de ser el seu palau. Tot aquest llegat va patir, naturalment, un escapament brutal amb l'arribada dels europeus, per aquesta part d'Àsia sobretot holandesos, que del segle XVII fins a principi del XX van conquerir el territori de mica en mica, a vegades mitjançant pactes i, en la major part de les ocasions, gràcies a cruels matances com la del rei de Dlungung i el seu seguici l'any 1908, on en uns minuts van morir a mans de l'artilleria i la infanteria holandeses més de dues-centes persones, en el que segurament és la matança més multitudinària de la història.

Les autoritats calculen que, entre temples, petits monòlits i figures al·legòriques emplaçades per lloar els déus i d'altres construccions, a l'illa podem trobar un total de 13.000 monuments. Estan a qualsevol lloc, en un racó del camí, a l'entrada dels llogarrets, enmig dels boscos impenetrables. En aquesta illa tot, absolutament tot, és religiós, sacre. No us penseu que tots aquests elements són hindús. Al contrari, podeu trobar des de temples construïts fa quatre anys fins a restes que es remunten al neolític. Aquí la religió i les civilitzacions semblen eternes. Se superposen i es barregen. Al costat d'elements neolítics, trobem els recintes característics

Imatge d'un dels carrers de la capital, Denpasar. La gent es concentra a les voreres per veure el pas d'una processó mortuòria.

Detalls de la col·locació del fèretre.

de la religió hindú. Segons explica la tradició, els déus esdevenen corporis durant uns dies i els temples es converteixen en centres de diversió. Són les dates dels festivals: el Galungan, o any nou segons el calendari Wuku, amb danses i música; el Kesodo, a l'agost; el Ramayana, de maig a octubre, on es dramatitza amb una elaboradíssima dansa l'epopeia hindú i el nou any segons el calendari Sakata.

El temple és una construcció espaiosa, envoltada de murs i dividida en dos patis. Té una estructura, com ja hem dit anteriorment, de palau. El primer pati té arbres, i el segon, defensat per dos terribles gegants, condueix a un pati interior: allò que es considera el temple, pròpiament dit. És aquí on es troben les relíquies, les joies, els manuscrits sagrats i els objectes divins. No hi ha estàtues, perquè la idolatria no és acceptada a l'illa.

Platges calentes, platges perilloses

Les platges balineses són calentes i inacabables, sorrenques i obertes, envoltades de corall. Pròpies d'una foto de prospecte turístic. Quan hi aneu, no us refieu gaire d'allò que us diguin els autòctons. Al principi d'estar-hi, nosaltres hi anàvem a banyar-nos cada dia, unes cinc hores, i vèiem tots els turistes nedar i prendre el sol tranquil·lament als hotels. I pensàvem «Quin comportament més estrany, amb la sensació tan agradable que és caminar damunt la sorra i nedar en aquestes platges oceàniques!». Però aviat vam descobrir-ne la raó. Dos o tres dies més tard, mirant al terra, vam veure desenes de serps d'aigua lliscant al nostre voltant i cercant l'aigua. «Són inofensives», ens deien a l'hotel. Però vam decidir no comprovar-ho i banyar-nos, com tothom, a les piscines. I el cas és que als balinesos no els agrada gens el mar; la seva cultura mira envers l'interior i diu que l'aigua està poblada de monstres ferotges i perills innombrables. Potser segles abans ja intuïen que la civilització occidental que tant de mal els havia de fer arribaria, precisament, pel mar.

Les dimensions i els pisos de les torres augmenten com més important és el poder adquisitiu de la família del mort, o si es tracta d'un sacerdot.

Les tires de seda blanques i grogues que pengen de la torre representen la puresa i el dol.

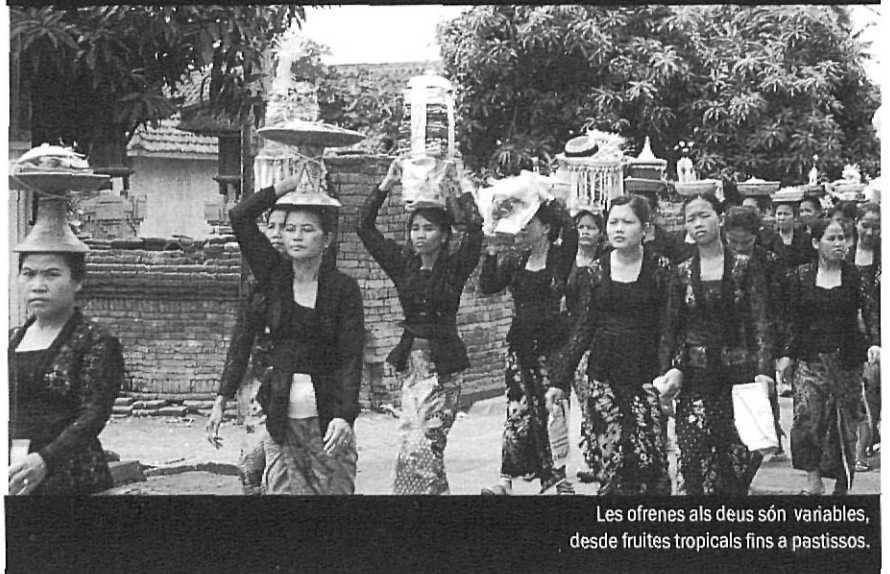
El territori

Res millor que anar a l'atzar per l'illa per sentir-se dins d'aquest món tan especial. Només la disparitat de cultius i de terrenys ja és tot un espectacle. El país és molt accidentat, amb costes i cales rocalloses, platges de sorra immenses, espais volcànics amb petits llacs als seus peus i, sobretot, terrasses bastides per al cultiu per excel·lència de Bali: l'arròs. L'arròs és gairebé un element sagrat; si hi ha un bon any, el pagès gaudirà de tres collites, que dividirà segons la tradició: una per vendre, una per al consum i una altra per guardar i també per oferir als déus. La imatge de les terrasses verdes sembla dominar-ho tot. Però també, segons l'època, el seu color és marronós. Podem veure el pagès treballant durament amb l'arada i el bou, però també menjant, pregant als déus o celebrant, tal com correspon a una cultura agrícola.

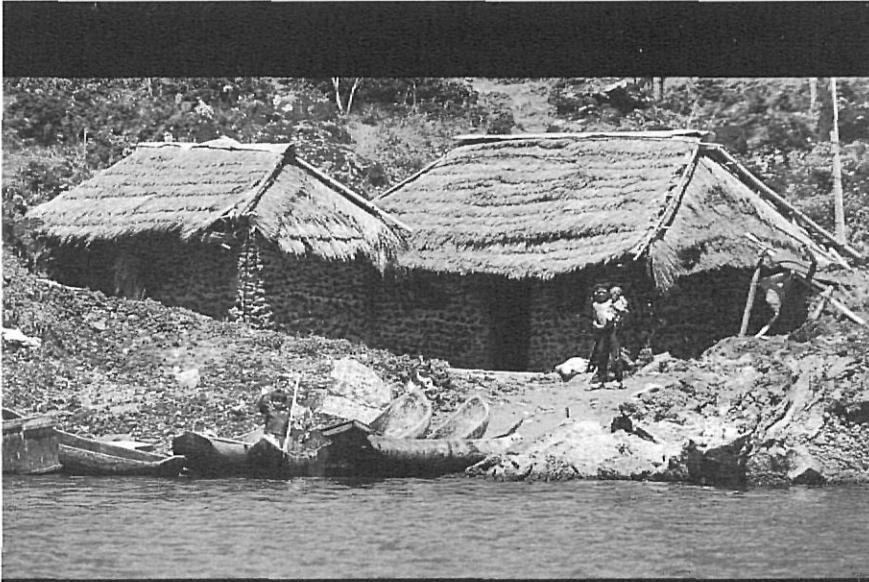
El centre de l'illa és un espai gairebé sense tocar per la mà de l'home —de fet és una reserva natural nacional—. Allà és on trobem boscos selvàtics i innumerables animals, des de senglars salvatges fins a micos, serps, peixos de diferents tipus i altres. El nord-oest és el territori on encara sobreviuen les cultures animistes anteriors a l'arribada de l'hinduisme. És un espai cultural que es perd en la nit dels temps, i que deixa les restes dels seus morts descomponent-se lentament al bosc. El sud i sud-oest és l'àrea per excel·lència de la cultura balinesa moderna, allà on van florir els regnes hindubalinesos més poderosos abans de la colonització holandesa i que actualment ha esdevingut un reclam turístic de primera magnitud, amb les imatges de postal dels temples, les danses, les terrasses i la cultura illenca. Finalment, l'est és el sector on el govern central de Jakarta du a terme la seva política de *transmigrasi* —o emigració—, que consisteix a incentivar, planificar i facilitar l'arribada de javanesos de religió musulmana a l'illa, però també ciutadans de Borneo, per tal de crear una identitat indonèsia, si és que això és possible en un conglomerat de 13.600 illes! El

El seguici fa una sèrie de moviments sobtats per tal de fer que l'ànima fugi del cos.

Les ofrenes als déus són variables, desde fruites tropicals fins a pastissos.

Un dels poblats dels bali aga, al costat del llac Batur, al nord-est. Són els indígenes originaris del territori i viuen com fa milers d'anys. Són pescadors i caçadors.

Cementiri bali aga. Els cranis arreglats no tenen la càrrega macabra de la nostra cultura. Com qualsevol poble animista, creuen que el cos humà sense vida ha perdut la seva ànima i que passa a integrar-se a la natura.

cas és que el caràcter balinès, tan respectuós amb els forans, explica que —a diferència d'altres països de l'Estat oceànic on hi ha hagut incidents i violència, com a les illes Moluques, Sumatra o el tristament famós cas de la neteja ètnica a Timor— aquí les dues comunitats convisquin aparentment sense gaires complicacions. Almenys fins ara. No és estrany veure els musulmans una mica pertot arreu, sobretot a les botigues i els negocis.

Un bon punt d'inici és començar el viatge per Denpasar o Karangasem, la capital, situada al sud. És una ciutat heterogènia d'uns 400.000 habitants, on sembla que tots els carrers —la geografia urbana no és com la coneixem a Europa, sinó que els habitatges s'escampen per tot arreu— convergeixin en la Puputan Square, la plaça que recorda les matances perpetrades per la conquesta holandesa. Allà hi ha l'hotel Bali, relíquia de l'època colonial que serveix perquè ens sentim una mica Indiana Jones. Un altre punt a destacar és el mercat, el Pasar Badung, de visita obligatòria, amb les seves parades atapeïdes d'espècies, teixits, cistelles, fruites, verdures i menjar variat. Un paisatge que de nit sembla irreal amb les llànties de gas de les parades i que fa la sensació d'una estranya processó de perfums i aromes embriagadors.

El nord-est ofereix la possibilitat de trobar les restes de la civilització que va desaparèixer arran del genocidi iniciat al segle XVI, sense oblidar les estàtues de l'edat del bronze. Més al sud, trobem el temple inacabat de Pura Ulun Danu, als peus del volcà Batur, que s'està reconstruint des de fa 80 anys. Aquesta veneració no es pot entendre sense l'adoració tradicional de les societats agrícoles pel seu bé més preuat: l'aigua. Ubud, al bell mig de l'illa, és avui dia un centre turístic alternatiu on es congreguen bona part dels pintors del territori, en una curiosa fusió iniciada fa vuitanta anys entre l'art europeu i l'autòcton. No cal dir que és on es ven més escultura i pintura locals. Hi ha un museu d'art molt interessant.

Focus turístics

El turisme a Bali no es pot entendre sense el paper de l'Estat. Mentre que a casa nostra el campí qui pugui del turisme de l'època franquista tardana va significar, a més d'un innegable progrés econòmic, ferir de mort paratges tan paradisiacs com la Costa Brava, a Bali han fet les coses d'una altra manera. Quan el turisme es va percebre com un mitjà de riquesa creixent, des de principi dels anys setanta, les autoritats centrals van apostar per un model de desenvolupament on la natura no patís i on el turisme no significués la degradació del territori. Per això hi ha normes categòriques: no es poden construir infraestructures hoteleres que superin l'alçada d'un cocoter, i els recintes han de tenir unes dimensions adaptades a l'espai on s'emplacen. Hi ha dos focus turístics principals: Sanur (a vint minuts de la capital) i la península de Kuta (a deu quilòmetres). El primer és la porta tradicional d'entrada al país i on s'hostatgen els matrimonis i la gent de mitjana edat. És una platja immensa i solitària de pescadors reconvertida en zona de luxe, amb bungalows que tenen tots els serveis imaginables, piscines, pistes de diferents esports... Es tracta d'un paisatge paradisiac emplaçat al bell mig d'una vegetació exuberant, amb el volcà Rinjani de Lombok gairebé surant sobre una flassada de núvols. La península de Kuta, on conflueixen les aigües de l'Índic i del mar de la Sonda, és un indret de privilegi per als *sufers* de mig món i és on es troben les discoteques a l'última i la clientela més jove. Els dos espais són visitats cada any per més milers de turistes, sobretot anglosaxons, en especial australians i neozelandesos, però també nord-americans, sud-africans i europeus.

Mort i lluita: l'ordre de les coses

Si hi ha dos conceptes que defineixin Bali aquests poden ser mort i lluita. Naturalment, les danses balineses, tan conegudes, barroques i belles, també són un bon exemple. I fins i tot, en

Animals entrenant-se en el temple de Sebatu, uns dels més coneguts de l'illa. Les baralles de galls són l'esport nacional, tot i que estan oficialment prohibides per les autoritats centrals.

Detall d'una baralla. Al seu voltant s'aplega una gernació que fa les seves apostes segons l'evolució del combat.

Els combats amb prou feines arriben al minut. Les aus van armades amb un punxó d'acer que resulta letal.

una vessant del seu folklore més infantil, les ombres de guinyol —o ombres xineses, com s'han conegut aquí— són un antecedent directe del cinema i, per tant, quelcom molt important. Però és potser el tracte amb la mort, aquest caràcter tan especial davant la fi de l'existència, allò que més sorprèn l'estranger. Amb una mica de sort podreu veure una d'aquestes cerimònies, que són, veritablement, un espectacle insòlit. La cremació del cadàver es fixa pels signes astrològics. Al matí es prepara la processó, que anirà guiada per un sacerdot. Hi ha famílies sense gaire poder adquisitiu que embalsamen el cadàver i estalvien per afrontar un acte molt costós, on convidaran tots els presents a menjar i beure. El difunt, cobert amb una bata blanca, es diposita en una *wadah* (torre) de bambú, més o menys gran segons els diners de cadascú. La torre és transportada pel seguici, que, de tant en tant, traça unes ziga-zagues inversemblants, més pròpies d'un davanter centre de futbol que no pas d'una comitiva mortuòria. Això es fa per tal d'atordir l'ànima del mort i que abandoni el cos per reencarnar-se. Els instruments no deixen de sonar. La processó segueix fins al crematori. La comitiva riu, canta. Hi ha ballarins suats per l'esforç. Tot aquest ritu es concep com una festa, l'enorme festa de la reencarnació, no pas com un fet terrible. És el triomf de la vida, no la claudicació davant la mort. La gent canta, riu, menja i, sobretot, beu alcohol per celebrar-ho. S'emplacen una sèrie d'ofrenes davant del fèretre: les teles més precioses i la fruita més saborosa. Un cop el sacerdot diposita sobre el cadàver pètals de flors, gessamí i aigua de roses, i es canten els himnes sagrats, el cos, retirat ja de la *wadah*, és cremat per tal que l'ànima del difunt es fongui dins de l'Ànima universal. La cerimònia acaba amb el bany col·lectiu dels presents a l'aigua del mar.

Les baralles de galls són una altra mostra del caràcter balinès. A l'antiguitat, la sang d'aquests animals purificava els ritus religiosos. Però avui dia han esdevingut més aviat una

Perspectiva d'un dels camps sagrats dels balli aga.

Un detall del duríssim treball agrícola, a la carretera de Tebanan, prop de la capital. Pràcticament el 80% de la població viu del cultiu de l'arròs.

Ofrenes als déus en el temple de Sebatu, al llarg de la temporada sagrada de l'*odalan*.

febre. Una passió incontrolable. Cada camperol té el seu campió particular, que entrena amb dedicació. Tenir un bon animal és sinònim d'èxit, de prestigi. I és que a Bali, com a tants d'altres països de l'Extrem Orient, les baralles de galls són un negoci camuflat de tradició. Cada combat és l'excusa per fer mil i una apostes, i aquesta passió va arribar a uns extrems que el govern va haver de prohibir-ne la pràctica. Però per evitar una més que segura rebel·lió balinesa, Jakarta accedeix que al llarg de l'*odalan*, una festivitat religiosa, tin-

guin lloc aquestes lluites dins els temples. Aquesta és l'ocasió que tothom espera. Els homes dels llogarrets es reuneixen al voltant del *wantilan*, un pavelló a l'aire lliure on s'organitzen els combats a mort. ¿Com no veure aquest acte, d'una violència extrema, amb els mateixos ulls que mirem les curses de braus? ¿No obeeixen a la mateixa lògica irracional i primitiva? La baralla amb prou feines es perllonga uns minuts. Els animals analitzen els punts dèbils del contrari, s'hi aboquen i es clou l'acte. Pel mig les apostes han fet guanyar diners a més

d'un. Però la lluita no està exempta de tradició: al principi, els animals es confronten, s'emplacen en un punt concret, cara a cara; anteriorment se'ls ha col·locat unes finíssimes làmines d'acer per fer més letal el seu atac. Un cop més, la sang dels morts purifica els vius.

Imatges dins la maleta del viatger

N'hi ha moltes: els mercats il·luminats de Denpasar i els seus carrerons atapeïts de venedors; la silueta dels volcans envoltats de núvols, com el cas de la muntanya Batur; l'actitud dels balinesos fent ofrenes als seus déus; la seva roba de gala, o simplement, fent de la seva vida una imatge d'estoïcisme i alhora de felicitat, els enterraments, el treball quotidià dels pagesos arrossaires. Fins i tot la gent més viatjada, el típic aventurer que ha recorregut des del desert del Sàhara fins a l'Amazònia, quan coneix Bali i la seva gent, en rep una impressió tan favorable que repeteix. Hi torna quan pot, i guarda en un petit racó del seu cor el perfil de l'illa, els colors de la terra, els somriures de la seva gent. No és estrany el cas del turista que, enamorat completament d'aquest ritme de vida, s'hi queda, hi porta els seus béns materials i la seva família, crea un petit o mitjà negoci i, integrat dins d'un país amb un poder adquisitiu més baix que l'europeu o l'australià, ja no torna a casa seva. L'illa crea una impressió que fa que jo, per exemple, estigui disposat a tornar al «paradis dels déus» demà mateix. Sense dubtar-ho. I el cas és que, per més que volgués explicar-vos com m'ha influït la coneixença de Bali, no podria. És un plaer, una experiència superior a les paraules, és quelcom que sura a l'ambient —la religió, les lleis del passat que obliguen que el primer fill es digui d'una manera, el segon d'un altre, que els nuvis no puguin fer-se fotos al llarg del festeig, que els nens siguin pràcticament sagrats i intocables...—. En definitiva, un ambient que cal conèixer. Us ho recomano.